

ATMOSFERA HAVOSINI IFLOSLANTIRUVCHI MANBALAR VA ULARNI OLDINI OLISH CHORA TADBIRLARI

Muxammadova Gulbaxor Qobiljon qizi

Farg'ona jamoat salomatligi tibbiyot instituti

So'nggi paytlarda butun dunyoda ekologik vaziyat va atrof-muhitni muhofaza qilish muammosi muhokama qilinmoqda. Havoning ifloslanishi barcha turdagi ifloslanishlar ichida eng xavfli hisoblanadi, chunki u harakatchan va atrof-muhitning deyarli barcha komponentlarini katta maydonlarda ifloslantirishi mumkin. Havoni ifloslantiruvchi manbalarga qazib olinadigan yoqilg'ilarning yonishi, qishloq xo'jaligi faoliyati va tog'-kon sanoatlari sabab bo'ladi. Atmosferani eng keng tarqalgan va eng og'ir ifloslantiruvchi moddalari karbonat angidrid, oltingugurt dioksidi, azot oksidi va changdir.

Atmosfera havosining ifloslanishi chang va gazga bo'linadi. Havo tarkibi agar uning kimyoviy tarkibi odamlar, o'simliklar va hayvonlar salomatligiga, shuningdek, atrof-muhitning boshqa elementlariga (suv, tuproq) salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lsa ushbu havo ifloslangan havo hisoblanadi.

Atmosfera ifloslanishining asosiy manbalariga quyidagilar kiradi:

- sanoatlashtirish va aholi sonining ko'payishi;
- energetika sanoati,
- transport sanoati,
- tabiiy manbalar.

Energiyaga talabning ortib borishi uglevodorodlarning yonishini havoning antropogen ifloslanishining asosiy manbaiga aylantirdi.

Atmosfera ifloslanishining antropogen manbalariga quyidagilar kiradi:

- kimyoviy yoqilg'i konvertatsiyasi;
- xom ashyoni qazib olish va tashish;
- kimyo sanoati;
- qayta ishlash sanoati;
- metallurgiya sanoati;
- sement ishlab chiqarish;
- xom ashyo va chiqindilar uchun poligonlar;
- motorizatsiya.

Atmosferani ifloslantiruvchi tabiiy manbalarga esa asosan quyidagilar kiradi:

vulqon otilishi, tog' jinslarining kimyoviy parchalanishi, o'rmon va dasht yong'inlari, chaqmoq, kosmik chang, biologik jarayonlar natijasida paydo bo'lgan ifloslantiruvchi manbalar misol bo'la oladi.

Ifloslangan havo odamlar tomonidan asosan nafas olish jarayonida so'riladi. Bu nafas olish kasalliklari, allergiya va reproduktiv kasalliklarning rivojlanishiga hissa

qo'shadi. Insonning kundalik hayotida havoning ifloslanishi metall va qurilish materiallarining korroziyasiga olib keladi. Shuningdek, u o'simlik dunyosiga salbiy ta'sir ko'rsatadi, fotosintez, transpiratsiya va nafas olish jarayonlarini buzadi.

Ifloslangan havo ham suv va tuproq holatini yomonlashtiradi. Global miqyosda havoning ifloslanishi iqlim o'zgarishiga ta'sir qiladi. Havoning ifloslanishi ichimlik suvining kislotaliligini ham oshiradi.

Atmosfera ifloslanishining oqibatlariga quyidagilar kiradi:

Kislota yomg'irlari pH darajasi past bo'lgan yog'ingarchilikdir. Ular tarkibida sulfatlanagan ko'mirning yonishi natijasida oltingugurt oksidi bilan ifloslangan atmosferada hosil bo'lgan sulfat kislota, shuningdek, azot oksidlaridan hosil bo'lgan azot kislotasi mavjud. Ba'zi ma'lumotlarga ko'ra, kislotali yomg'ir chaqaloqlar o'limini va o'pka kasalliklarini rivojlanish xavfini oshiradi, shuningdek, daryolar va ko'llarning kislotalanishiga, o'simlik va hayvonot dunyosining yo'q qilinishiga, tuproqning degradatsiyasiga, yodgorliklar va me'morchilikning buzilishiga olib keladi.

Atmosfera havosi gazlar va uchuvchan organik birikmalarning bug'laridan tashqari, suyuq va qattiq aerozollar misolidagi muallaq moddalar bilan ham ifloslanadi. Muallaq zarrachalarning kelib chiqishi tabiiy va sun'iy (antropogen) bo'lishi mumkin, ular shuningdek, atmosferada yuz beradigan kimyoviy reaksiyalar oqibatida ham paydo bo'ladi.

Atmosferada ifloslantiruvchi moddalarning tarqalishiga meteorologik omillarning ta'siri:

Tutun quvurlari, o'choq yoki avtomobillarning chiqaruv quvurlaridan ajralayotgan gazlar atmosfera havosiga aralashib ketadi. Uning darajasi faqatgina masofaga emas, balki shamol va ob-havo sharoitlariga ham bog'liqdir.

Sanoat korxonasini joylashtirish uchun hudud tanlashda chiqindi manbai bilan aholi punkti orasidagi masofani yo'qolib ketishi yoki kamayishi xavfini hisobga olish kerak.

Aholi zich joylashgan mavze yaqinida, ishlab chiqarish jarayoni muqarrar ravishda Atmosfera havosini nihoyatda qo'llansa hidli moddalar bilan ifloslantirishi bilan bog'liq bo'lgan sanoat korxonasi joylashtirilsa, texnikaning ilg'or, zamonaviy rivojlanish darajasini hisobga olinganda ham, insonlar uchun albatta turli noqulayliklarni tug'dirishi muqarrardir.

Havoning ifloslanishini oldini olish chora-tadbirlariga quyidagilarni kiritishimiz mumkin:

- aholi punktlaridagi aholi sog'lig'ini muhofaza qilish maqsadida atmosferani tekshirish, shuningdek, ifloslangan havoning o'simlik va hayvonlarga ta'sirini aniqlash uchun qishloq xo'jaligi hududlarida havo tarkibini tadqiq etish.

- xodimlar salomatligini saqlash uchun ishlab chiqarish binolarida ishchi zonalar havosining tozaligini nazorat qilish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Sulstonov P.S., Ahmedov B.P. «Ekologiya va atrof-muhitni muhofaza qilish T.: 2004.
2. Tursunov X.T. Ekologiya asoslari va tabiatni muhofaza qilish. T.: O'zbekiston, 1997.
3. Камалова, Д. А. (2019). Изменения в практике оплаты труда на производстве. Международный научно-исследовательский журнал, (10-2 (88)), 67-69.
4. Камалова, Д. А., & Искандарова, Ш. Т. (2013). Организация эффективных медико-санитарных мероприятий в борьбе с алкоголизмом и наркоманией. Вестник экстренной медицины, (3), 213-214.
5. Kurbanova, I., Kamalova, D., Djalolova, D., & Akhmedov, M. (2021, November). Dynamical analysis of improvement of the needle mechanism in sewing machines. In AIP Conference Proceedings (Vol. 2402, No. 1). AIP Publishing.
6. Normatova, S. A., Botirov, M. T., Ruzmatova, K. K., & ugli Mamarasulov, J. O. Hygienic Basis for Contamination of Food Products and Production of Dairy Products Until 2030. International Journal of Health and Medical Sciences, 4(1), 123-128.
7. Тешабоев, У. А., Рузматова, Х. К., Махаматов, У. Ш., & Сайдуллаева, К. М. (2021). АНАЛИЗ ПАЦИЕНТОВ С ИНФЕКЦИЕЙ COVID-19, РОЛЬ МИКРОЭЛЕМЕНТА ЦИНКА В ОРГАНИЗМЕ ЧЕЛОВЕКА И ЕГО РОЛЬ В РАСПРОСТРАНЕНИИ И ПРОФИЛАКТИКЕ ЗАБОЛЕВАНИЯ. Экономика и социум, (5-2 (84)), 374-381.
8. Kabilovna, K. R. (2023). The Occurrence of Metabolic Syndrome in The Elderly Population. Genius Repository, 26, 33-35.
9. Kamalova, D. (2023). YOD TANQISLIGINING TA'SIRI. Евразийский журнал академических исследований, 3(4), 135-139.
10. Zafarbek Mirzaolimovich Komilov, & Qo'chqorov Oybek G'ulomovich. (2023). UBAYDULLON KANHOL – XVI ASR O'RTA SHARQ YIRIK OKULISTI . Новости образования: исследование в XXI веке, 2(15), 217-220.
10. Kamalova, D. (2023). The value of the universal progressive model in working with mothers and children in the primary care system. Texas Journal of Multidisciplinary Studies, 20, 60-62.
11. Рузматова, Х. К., Камалова, Д. А., & Мухаммадова, Г. К. (2023). НАРОДНОЕ ЛЕЧЕНИЕ РАКА ЛЕГКИХ. "GERMANY" MODERN SCIENTIFIC RESEARCH: ACHIEVEMENTS, INNOVATIONS AND DEVELOPMENT PROSPECTS, 9(1).
12. Рузматова, Х. К. РАКА ЛЕГКИХ В НАРОДНОЕ МЕДИЦИНЕ. In для проведения I-международной научно-практической онлайн-конференции «Актуальные вопросы медицинской науки в XXI веке» (p. 288).